

hogy mi — végre — igazi kincseket gyűjtsünk. Melyeket nem rág meg a moly, nem emészt meg a rozsda, sem a tűz.

Örök kincskeresők, kérjük hát a költővel mi is az Idők Urát: „Ó, Istenem, teremts hát a semmiből / Új esztendőt nekünk, / Fehér lapot, hogy írjunk végre rá / Igaz történetünk: / A szeretet s a jóság álmait . . . “ (Reményik Sándor) Ámen.

Gálfalvi Sándor

A SZOLGÁLÓ EMBER

Megilletődve veszem kezembe a Berde-serleget. A Zsinati Főtanács záró akkordjaként a közel száz éves Berde-serleggel mondott pohárköszöntő évszázados hagyományt ápol és megtisztelő számomra, hogy részese lehetek ilyen nemes hagyomány továbbéltetésének.

Meghatódásom mélyebb oka mégsem ez, hanem annak a felismerése, hogy a Berde-serleg az elmúlt évszázad során szimbólummá vált: a lankadatlan munka, a kitartó, gyakran az élet örömeiről lemondó céltudatos takarékoság, az egyházát és népét szolgáló áldozatkészség szimbólumává.

Berde Mózes már kora ifjúságában megfogalmazza célkitűzését. Benczédi Gergelyhez írt levelében ezt olvashatjuk: „Egész életemben, úgyszólván gyermekségem óta, egy szent célért küzdöttem . . . meg akartam mutatni, hogy szegény legény is hasznára lehet társadalmának, az emberiségnek, nemzetének, erős akarattal.“

Egész életvitelét, minden cselekedetét ez a fiatalkori célkitűzés határozza meg. Ezért tanul és lesz neves jogtudós, ezért vállal közszolgálatot, aminek bére királyi kegyelemből börtönbüntetésre változtatott halálos ítélet, ezért él szinte a nélkülözésig menő szigorú önmegtartoztató életet és vállalja minden nemes ügynek a szolgálatát.

Életeszményét nem foglalta könyvbe, hiszen széleskörű munkássága miatt erre talán nem is volt ideje, de levelezéseiből, hivatali munkájának jelentéseiből világosan bontakoznak ki életét szabályozó, magas erkölcsiséget hordozó gondolatai.

Korán felismeri, hogy fő célját, az „unitárius nevelőintézetek kedvezőbb állapotára való segítését“ csak úgy érheti el, ha megfelelő anyagi bázist biztosít egyházának. Rendkívüli gazdasági érzékével, következetes gazdaszellemeivel hatalmas vagyonra tesz szert: ingatlanait, ingóságainak

értékét milliókkal lehetett csak mérni. Ezt a hatalmas vagyont azonban nem tekintette sajátjának, hanem úgy érezte, hogy semmi sem az övé, ő „mindennek a kezelője“.

„Kora fiatalságomtól szívem egy érzést, agyam egy gondolatot táplált: felsegíteni szegény vallás-közösségemet, könnyíteni az utat tanuló fiatalságának a tudományok megismerésére és segíyezni elaggott szolgáit és tanárait“ — írja végrendeletében. Ennek a szent célnak tett eleget, amidőn egész vagyont szeretett egyházára és annak iskoláira hagyományozta. Ennek a valóban fejedelmi adománynak köszönhetően a kolozsvári, a tordai és a székelykeresztúri gimnázium kétszáz tanulója hosszú évekig „naponként három jó, egészséges, tápláló kenyeret vagy cipót“ kapott, de jutott adomány a kolozsvári Mária Valéria árvaháznak, a vakok intézetének, a felállítandó ipariskoláknak, valamint a lelkeszek, tanárok fizetésekiegészítésére és nyugdíjára is.

Sajnos, a történelem vihara elsodorta, megsemmisítette a földi kincseket. Azonban Berde Mózes hagyott ránk ércnél-aranynál maradandóbb értéket: magasfokú erkölcsiségéből fakadó életvitelének példáját. Megmutatta és levelezéseiben, jelentéseiben meg is fogalmazta erkölcsi elveit: „Az embernek saját lelkiismerete legjobb barátja, bírója és vezére; lelkiismerete jelölheti meg a legbiztosabb utat, mely őtet az élet szövevényes, sikamlós utain vezetheti...“ írja a közszolgálattal kapcsolatosan. Így fogta fel és így végezte közszolgálatát akár egyházi vonalon, mint főtanácsí tag, jogtanácsos, jószágfelügyelő, akár mint országgyűlési képviselő, kormánybiztos vagy a szabadságharc honvédségének hadbiztosa.

Felfogásában az egyház és a nép szolgálata egybeolvadt: úgy szolgálta egyházát, hogy azzal népét is szolgálhassa. Tette mindezt a legnagyobb önzetlenséggel. Midőn, mint kormánybiztos, hozzáértő, kitartó munkával visszaszerzi Csíkszékben a hadsereg részére elrekvirált 52 000 hold erdőt, a katonai raktároknak lefoglalt iskolákat, középületeket, még az évekig tartó vizsgálatok kiadásait is magánvagyonából fedezte.

Az ifjúságot seóíti, de követelményt is támaszt nevelésükkel kapcsolatosan. Daniel Gáborhoz írt levelében olvashatjuk: „Önállásra, munkásságra és takarékosagra szoktatni a fiatalokat — mert e három erény teszi az embert függetlenné és úrrá... Én csak embert akartam nevelni, mert ebből idővel kitelik az úr is... Az ifjú tisztességes szigorban, önmegtadadásban és munkásságban nevelendő. Ez az én hitem.“

Így hitte, így élte életét. Ezért volt ereje mindig talpraállni, ha az élet nehézségei legyőzték. A székelykeresztúri múzeum levéltárában található Berde Mózesnek egy eddig ismeretlen levele, amelyet halála előtt két évvel írt a gimnázium igazgatójának, és amelyben ez olvasható: „Sok csapás ért az életemben, de túléltem mindent, a romokból felépültem, mert volt resignatio lelkemben, munkaerő fiatal testemben.“

A történelem megismétli önmagát. Nemzeti nagy tragédiánk — Mohács, Nagymajtény, Világos — azt igazolják, hogy az elbukást mindig a győzők fékevesztett megtorlása követi. Így vagyunk most is. Az uralkodó többség támadásai, megaláztatásai közepette kell küzdenünk elvett egyházi vagyonunk, iskoláink, kulturális intézményeink visszaszerzéséért, megtartásáért.

De a történelem tanulsága az is, hogy minden elbukásból van fel-támadás, mindig akadnak Berde Mózsák, akik a felemelkedés harcosaivá válnak.

Még mindannyian hatása alatt állunk a lelkészavatás lelket melengető processzusának. A felavatott ifjú lelkészek, egyházunknak és népünknek felesküdt katonái, mit vihelnének innen értékesebbet új életbe induló útjukra, mint Berde Mózes életének tanulságát, amit Vörösmarty Mihály így fogalmazott meg örök értékű szép soraiban: „Gondolj mérészet és nagyot, / És tedd rá éltedet: / Nincs veszve bármi sors alatt / Ki el nem csüggedett.“

Ezzel az érzéssel és elhatározással vállalják a feltámadás szent harcát, mert csak így válhatnak, Erdély szívében, Egyházunk és népünk megtartó erőivé.

Isten áldása kísérfje nemes harcukat.

ESZMÉK GONDOLATOK

A minőség azáltal, hogy van, győz. *(Németh László)*

Hiszek hitetlenül Istenben, / Mert hinni akarok. / Mert soha nem volt így rászorulva / Sem élő, sem halott. *(Ady Endre)*

Nem emel föl már senki sem, / belenehezültem a sárba. / Fogadj fiadnak, Istenem, / hogy ne legyek kegyetlen árva. *(József Attila)*

Testvér, ne fogadd el az életet úgy, ahogyan az emberek nyújtják. Ismételjed szüntelenül: csak rajtam múlik. Csak a gyáva nyugszik bele abba a rosszba, ami az embertől függ. *(André Gide)*

Mikor lehet, örülni kell, s túrni panasz és jajgatások nélkül, amit meg nem változtathatunk. *(Kazinczy Ferenc)*

A boldogság és az eszmény titka: örömmel végezni azt, ami kötelességünk. *(A. Huxley)*